

Eastern Europe Studies Centre
Est. 2006

gegužė–rugpjūtis

BALTARUSIJOS TENDENCIJOS 2021/2

Ketvirtinė analitinė apžvalga

LAURYNAS JONAVIČIUS

Svarbiausi akcentai

- Gegužės–rugpjūčio mėnesiais Baltarusijoje tęsėsi pirmąjį ketvirtį išryškėjusios režimo griežtėjimo ir izoliacijos tendencijos. Nepaisydamas didėjančio Vakarų spaudimo, režimas ir toliau pačiomis griežčiausiomis priemonėmis valė iš šalies politinio lauko bet kokias protesto ir opozicijos apraiškas.
- Susidorojęs su metų pradžioje dar egzistavusių formų protestais, režimas perėjo į alternatyviai mažinančios visuomenės ir Vakarų kontrapuolimą. Prievartinis „Ryanair“ reiso Atėnai–Vilnius orlaivio nutūpymas, masiniai NVO ir žiniasklaidos priemonių uždarymai ir inicijuota migrantų krizė rodo režimo ryžtą imtis visų įmanomų priemonių, kad išlaikytų valdžią.
- A. Lukašenkos siunčiamos užuominos apie pasirėngimą derėtis su Vakarais be išankstinių sąlygų negali būti laikomos nuoširdžiomis. Priešingai, užsienio politika tampa visiškai vienkryptė.

LAURYNAS JONAVIČIUS yra RESC asocijuotasis ekspertas, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentas. Jo tyrimai apima Rusijos Federacijos ir posovietinių šalių politinius įvykius ir užsienio politiką. Vilniaus universitete įgijo tarptautinių santykių ir politikos mokslų daktaro laipsnį. Dėsto kursus „Rusijos studijos“, „Rusijos politika ir ekonomika postmoderniame pasaulyje“ ir „Ukrainos ir Baltarusijos studijos“. 2009–2014 m. dirbo Lietuvos Respublikos Prezidentės patarėju užsienio politikos klausimais.

- Migrantų krizė, režimo neprognozuojamumas ir noras sukelti problemų Vakarams (ypač Lietuvai) bendrų Rusijos ir Baltarusijos „Zapad“ karinių pratybų ir Afganistano krizės kontekste didina trumpojo laikotarpio provokacijų (netgi karinių) tikimybę.
- Ekonominis (Vakarų) sankcijų poveikis Baltarusijai kol kas nėra reikšmingas, šalies ekonomika trumpuoju laikotarpiu nesusiduria su didesniais iššūkiais. Prognozuojama, kad antroje metų pusėje ekonomikos augimas gali ir sustoti, bet išlieka didelis netikrumas.
- Tęsiasi Baltarusijos Konstitucijos „tobulinimo“ procesas. Valstybinė konstitucinė komisija liepos 21 d. pristatė siūlomų šalies Konstitucijos pataisų projektą. A. Lukašenka jį gražino toliau „tobulinti“. Naujas projektas turėtų būti pristatytas rugsėjo pradžioje.
- Prievarta ir jėgos struktūros išlieka pagrindinis ir vienintelis vidinis režimo atramos veiksnys.
- Rusija ir toliau laikosi laukimo taktikos – integraciniai procesai specialiai nėra forsuojami, nes Baltarusija turi vis mažiau alternatyvų ieškoti išorinių šalies stabilumo palaiškymo šaltinių.

Vidaus procesai

Pagrindiniai aptariamojo laikotarpio įvykiai – „Ryanair“ skrydžio Atėnai–Vilnius orlaivio nutupdymas gegužės 23 d. ir dėl to vėliau paskelbtas ketvirtasis (šį kartą jau sektorinių) sankcijų paketas ir režimo reakcija į šiuos įvykius – itin išaugęs nelegalių migrantų iš Vidurio Rytų, per Baltarusiją bandančių patekti į Lietuvos teritoriją, skaičius. Šie įvykiai plačiai aptarti Lietuvos ir užsienio žiniasklaidoje, todėl apžvalgoje pabandysime pažvelgti į mažiau aptariamus, bet taip pat svarbius įvykius.

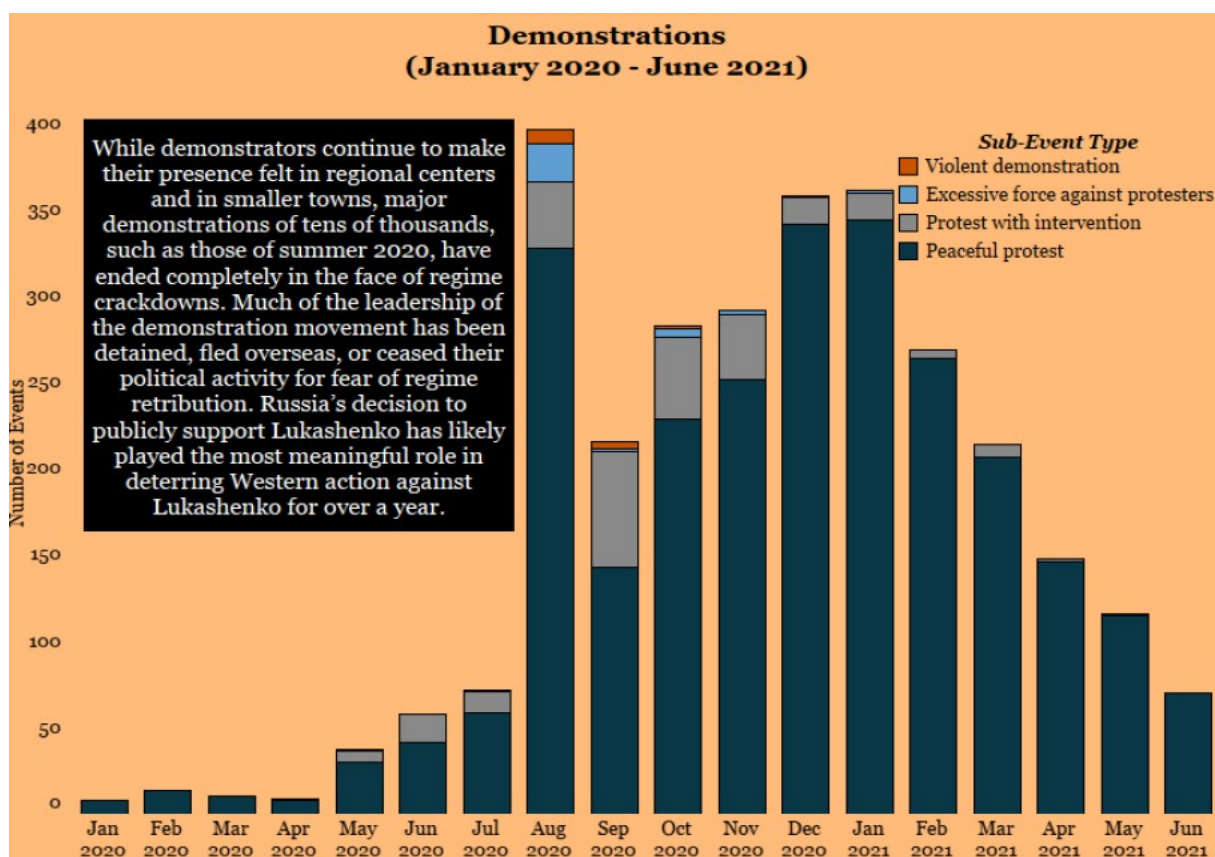
Prievartos veiksnio reikšmės augimas vidaus procesuose. Gegužės mėnesį A. Lukašenka įsakymu atleido saugumo struktūrų darbuotojus nuo atsakomybės už žalą, padarytą naudojant jėgą, ginklus ir specialią techniką „masiniams protestams malšinti“. Gegužės 18 d. užblokuotas didžiausias nepriklausomas internetinis informacinis portalas tut.by. Žurnalistams uždrausta nušviesti renginius, kuriems neduo-

tas valdžios leidimas, ir rinkti lėšas baudoms už dalyvavimą protestuose mokėti. Liepos mėnesį surengtas tikslinis nevyriausybinų organizacijų uždarymo vėjus – per dieną sustabdyta kelių dešimčių NVO veikla. Rugpjūčio 23 d. duomenimis, bendras likviduojamų pelno nesiekiančių ir nevyriausybinų organizacijų skaičius yra 174. Rugpjūčio 18 d. sustabdyta dar vieno didelio nepriklausomo informacinio kanalo – naujienų agentūros *BelaPAN* – veikla. Politiniais kaliniais laikomi 637 asmenys (rugpjūčio 23 d. duomenimis). Liepos 30 d. duomenimis, iškelta 4690 baudžiamųjų bylų protestų prieš režimą dalyviams. Liepos 6 d. Baltarusijos Aukščiausiasis Teismas skyrė 14 metų laisvės atėmimo bausmę sugriežtinto režimo kalėjime buvusiam kandidatui į prezidentus V. Babarikai, nubaudė jį 57 000 JAV dolerių vertės bauda ir įpareigojo kompensuoti maždaug 18 mln. JAV dolerių žalą. Prievarta prieš oponentus padėjo režimui minimizuoti

faktinių protestų skaičių – praėjus metams po suklastotų rinkimų matomų ar bent kiek didesnių protestų iš esmės nebeliko (žr. 1 pav.).

Beatodairiškas susidorojimas su visais – ne tik aktyviais, bet ir potencialiais režimo oponentais – indikuoja, kad režimas nepasirengęs leisti j jokią dialogą lygiomis sąlygomis, siekia sukurti erdvę visiškai kontroliuojamai dialogo imitacijai (gali būti, kad tai susiję su seniai skelbiama Konstitucijos reforma) ir nenori leisti atsirasti net menkiausioms alternatyvų režimui užuomazgoms. Antra vertus, toks elgesys vidinių oponentų atžvilgiu reiškia, kad prievarta ir toliau lieka vienintelė režimo išsilaikymo valdžioje priemonė. Išorinio (Vakarų) spaudimo sąlygomis tikėtina, kad persekiojimai, prievarta ir susidorojimai nemažės, t. y. saugumo pajėgų

lojalumo išlaikymas bus pagrindinis ekonominės ir socialinės režimo politikos leitmotyvas, galutinai transformuojantis šalies valdymo tipą į saugumo pajėgų kontrole pagrįstą diktatūrą. Tokias tendencijas patvirtina ir birželio 11 d. A. Lukašenkos pasirašytas įsakymas dėl Baltarusijos Saugumo Tarybos funkcijų išplėtimo „ginant Baltarusijos nepriklausomybę, teritorinį vientisumą, suverenitetą ir konstitucinę santvarką, palaikant pilietinę rimtį, kovojant su ekstremizmu ir terorizmu“. Toks režimas gali efektyviai išlaikyti valdžią kurį laiką, bet ilginiui visapusės kontrolės išlaikymas taps iššūkiu. Itin svarbus režimo išlikimo veiksnys yra ekonominė situacija – kol (jei) ji patenkinama, t. y. leidžia generuoti pakankamai pajamų, kad būtų galima užtikrinti saugumo struktūrų

1 pav. Demonstracijų ir protestų dinamika Baltarusijoje per metus po 2020 m. rugpjūčio 9 d. prezidento rinkimų

Šaltinis: https://acleddata.com/acleddatanew/wp-content/uploads/2021/08/ACLED_MidYear-Update-10-Conflicts-to-Worry-About-in-2021_August2021_WebFinal.pdf

ištikimybę, režimas gali gyvuoti. Ekonomikos lėtėjimo sąlygomis tokie režimai susiduria su (mažiausiai) dvigubu iššūkiu – kaip užtikrinti visuomenės ar oponuojančių jėgų kontrolę ir kartu išlaikyti pakankamo išlaikymo nebegautančių saugumo struktūrų lojalumą. Kibernetiniame lauke režimo pusiausvyrą sunkina dažni duomenų nutekimai, kaip, pavyzdžiui, liepos mėn. įvykęs vadinamųjų kibernetizanų įsilaužimas į pasų duomenų bazę.

Ekonomika laikosi, bet tendencijos neaiškios.

Sektorinių ekonominių sankcijų, kurias ES įvedė birželio 24 d., poveikis Baltarusijos ekonomikai kol kas nėra akivaizdžiai pastebimas. Dėl sankcijų specifikos (netaikomos anksčiau sudarytoms sutartims, neapima pagrindinių Baltarusijos eksporto produktų kalio trąšų sektoriuje) jų poveikio trumpuoju laikotarpiu iš esmės nėra. Baltarusijos BVP 2021 m. pirmąjį pusmetį 3,3 proc. augo, tik nuo birželio pastebimas BVP augimo lėtėjimas. Netgi Lietuvos importas iš Baltarusijos 2021 m. pirmąjį pusmetį 58,3 proc. didėjo. Esamais vertinimais, rimtesnis sankcijų ir su jais susijusių lūkesčių neigiamas poveikis gali pasijusti šių metų pabaigoje ar kitų metų pradžioje. Prognozuojama, kad metinis Baltarusijos ekonomikos augimas 2021 m. sudarys apie 1,3 proc., o 2022 m. ekonomika apskritai nebeaugs (augimas bus 0,0 proc.)

Tai siejama su keliais veiksniais. Visų pirma gruodį turėtų įsigalioti rugpjūčio 9 d. JAV nustatytos papildomos sektorinės sankcijos Baltarusijai, taikomos ir visai įmonės „Belaruskali“ produkcijai. Lietuva taip pat pareiškė, kad gruodį turėtų būti sustabdytas visų baltarusiškų trąšų eksportas per Klaipėdos uostą. JAV sankcijos (kartu su naujais Jungtinės Karalystės ir Kanados apribojimais) ir ES nustatyti apribojimai Baltarusijai skolintis Vakarų finansų rinkose turės ir netiesioginį poveikį, nes didins nepasitikėjimą sandoriais su Baltarusijos valstybinėmis įmonėmis ir riziką. Jau dabar paste-

bimas tarptautinių finansinių institucijų (TVF, Pasaulio banko, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko) finansuojamų projektų Baltarusijoje sulėtėjimas. Nors galutinai nepatvirtinta, pasirodė informacija, kad ir didžiausias Vakarų finansinis veikėjas Baltarusijoje – Austrijos „Raiffeisen Bank International“ – planuoja nebevykdyti tarptautinių pervedimų šalies valstybinėms bankams. Dėl JAV nustatytų sankcijų nuo rugpjūčio 16 d. „Absolutbank“ sustabdė „Visa“ kortelių paslaugą ir nebevykdo banko pavedimų užsienio valiuta. Net jei ir nepasitvirtins, tokia informacija stiprina visų veikėjų, vykdančių sandorius su Baltarusija, nepasitikėjimą ir skatina pergaltoti bendradarbiavimo su Baltarusijos režimu prasmę. Tai reiškia, kad Baltarusija nebeturės galimybių palankiomis sąlygomis skolintis užsienyje (Vakaruose), atitinkamai didės jos valstybės skola, mažės aukso atsargos, turės būti mažinamos biudžeto išlaidos. Pozityvo Baltarusijos ekonominėms prognozėms neprideda ir kiti veiksniai (susiję ir su Vakarų sankcijų poveikiu) – neigiami gyventojų lūkesčiai dėl infliacijos augimo ir realus pinigų nuvertėjimas (prognozuojama infliacija 2021 m. – 8,7 proc.), brangstantis skolinimasis (liepos 21 d. Nacionalinio banko palūkanų norma buvo pakelta nuo 8,5 proc. iki 9,25 proc.). Be to, per ataskaitinį laikotarpį suintensyvėjo stambaus privataus verslo persekiojimas – birželio 22 d. vyko 37 proc. Baltarusijos interneto prekybos rinkos užimančios 21vek.by kratos ir vadovybės areštai. Neigiamų lūkesčių kontekste papildoma problema gali tapti stiprėjanti gyventojų indėlių užsienio valiuta atsiėmimo tendencija – per pirmąjį pusmetį šių indėlių suma Baltarusijos bankuose sumažėjo 13,4 proc. Reaguojant į liepos pabaigoje A. Lukašenkos išsakytą kritiką individualių įmonių savininkams, rugpjūčio 17 d. buvo sustabdytas naujų individualių įmonių registravimas, kuris prasidėjo po A. Lukašenkos dekreto dar 2009 m. sausį ir buvo tapęs Baltarusijos smulkiojo ir vidutinio verslo sektoriaus plėtros katalizatoriumi.

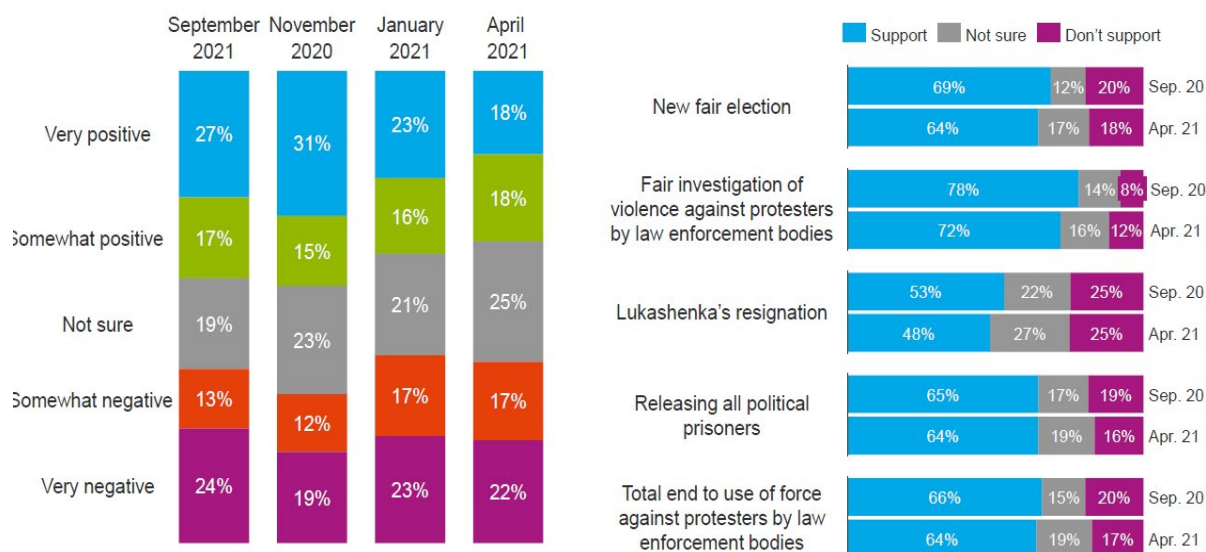
Galimas ekonomikos gyvybingumo palaikymo veiksnys išlieka Rusijos pagalba – liepos mėn. Baltarusijos premjeras paskelbė, kad Minskas kartu su Maskva rengia bendrą Vakarų sankcijų poveikio neutralizavimo planą, tačiau nei jo detalės, nei sąlygos neskelbiamos. Režimas garsiai kalba, kad sankcijų poveikis kalio trąšų eksportui bus sureguliuotas nukreipiant eksporto srautus per Rusijos uostus (kalbama apie Ust Lugą ir netgi Murmanską). Vis dėlto gerokai didesni geografiniai atstumai, krovos pajėgumų tuose uostuose nebuvimas ir nuspėjamas Rusijos elgesys tokių alternatyvų politinius ir ekonominius kaštus daro sunkiai apskaičiuojamus. Dauguma paminėtų tendencijų neleidžia tiksliau prognozuoti Baltarusijos ekonominės situacijos artimiausiu metu, nes režimo ir Rusijos elgesio neprognozuojamas išlieka svarbiausias veiksnys. Pažymėtina, kad, nepaisant bendro Vakarų spaudimo Baltarusijos režimui, rugpjūčio 23 d. Tarptautinis valiutos fondas vis dėlto skyrė Baltarusijai

653,2 mln. SDR (specialiųjų skolinimosi teisių) Baltarusijai. Tai vertintina labai nevienareikšmiškai, nes paskola sustiprina Baltarusijos finansinę situaciją, o kartu siunčiamas signalas tarptautinei bendruomenei, kad tarptautinės finansinės institucijos tęsia darbą su A. Lukašenkos režimu.

Visuomenės požiūris į padėtį šalyje. 2021 m. balandžio pabaigoje atlikta visuomenės nuomonės apklausa rodo, kad Baltarusijos visuomenės dalis, palankiai vertinanti protestus prieš režimą, lėtai mažėja, palyginti su vasarį atliktos apklausos duomenimis, nors dauguma (72 proc.) vis dar palaiko sąžiningą represijų prieš protestuotojus tyrimą ir remia reikalavimus dėl naujų sąžiningų prezidento rinkimų ir prievartos nutraukimo (64 proc.). Mažiausiai palaikymo, palyginti su kitais, sulaukiantis protestuotojų reikalavimas yra A. Lukašenkos atsistatydinimas – jį palaiko 48 proc., o nepalaiko 25 proc. apklaustųjų (žr. 2 pav.).

QUESTIONS 28, 29

How do you feel about the Belarusian protests? Do you support the protesters' demands?

2 pav. Visuomenės požiūris į protestus ir juose keliamus reikalavimus kaita

Šaltinis: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-06/2021-06-14-belarusians-views-political-crisis.pdf>

Toliau rengiamas naujas Baltarusijos Konstitucijos projektas. Daugiau aiškumo šiuo klausimu kol kas nėra. Viešai skelbiamuose projektuose siūlomas šioks toks galių perskirstymas – apriboti prezidento kadencijų skaičių iki dviejų; atimti iš prezidento teisę leisti įstatymo galią turinčius dekretus; neleisti prezidentui atleisti vyriausybės ar vienašališkai naikinti jos sprendimų; konstituciškai įtvirtinti Baltarusijos liaudies susirinkimo galias. Vis dėlto A. Lukašenka kol kas kalba tik tiek, kad referendumas dėl Konstitucijos turi įvykti iki 2022 m. vasario. Savo kalboje rugpjūčio 9 d. jis paminėjo du dalykus – naujojoje Konstitucijos redakcijoje turi būti numatyta Baltarusijos įstatymų viršenybė prieš tarptautinius susitarimus ir išbraukta frazė apie Baltarusijos neutralitetą, nes jo praktiškai nebėra.

Viešas A. Lukašenkos kalbėjimas apie neutraliteto faktinį nebuvimą nėra naujiena, žvelgiant iš Vakarų vertinimo taško. Vis dėlto tai leidžia teigti, kad visiškai Minsko karinei integracijai su Rusija (iš esmės – faktinių Rusijos karinių bazių su Rusijos kariais atsiradimui Baltarusijos teritorijoje) nelieka ir neformalių kliūčių, dėl ko anksčiau nuogaštavo pats A. Lukašenka. Neutraliteto atsisakymas implikuoja ir anksčiau aršiai A. Lukašenkos gintos daugia-kryptės užsienio politikos pabaigą. Pasirinkęs prievarta išlaikyti valdžią ir susidūręs su Vakarų sankcijomis, režimas iš esmės pats atsisakė vakarietiškos užsienio politikos krypties, kuri ilgą laiką buvo bent nedidelės režimo manevro laisvės veiksnys santykiuose su Rusija. Nors jau senokai nebeaktualus, Baltarusijos, kaip neutralios ir „stabilumą garantuojančios Rytų Europos Šveicarijos“ mitas galutinai sugriautas. Svarbu tai, kad pasitelkdamas tokią retoriką režimas vis dar bando manipuliuoti Vakaruose gan paplitusiu Rusijos, kaip pagrindinės grėsmės, veiksmu. Šį aspektą galima apibūdinti tokia (režimui naudinga) logika: kuo labiau spausite A. Lukašenką, tuo labiau stumsite Bal-

tarusiją į Rusijos glėbį ir greitu metu reiks jau ne spręsti nedemokratinės Baltarusijos problemą, o tvarkytis su pasikeitusia geopolitine aplinka. Tokioje „naujoje“ aplinkoje Baltarusija neatliks buferio tarp Vakarų ir Rusijos vaidmens, o tai tiesiogiai didins grėsmes ir pažeidžiamumus abiem pusėms. Tokia A. Lukašenkos retorika yra rizikingas lošimas *va bank* – bandymas nukreipti dėmesį nuo Baltarusijos demokratijos problemų eskaluojuojant Rusijos grėsmės Vakarams aspektą, t. y. siekiant parodyti, kad žmogaus teisių problemos šalyje yra menkniekis, palyginti su potencialiomis geopolitinėmis problemomis, gresiančiomis Vakarų valstybėms, jei jos tęs režimo spaudimo politiką.

Išoriniai santykiai

Santykiai su Rusija – bandymas prisidengti Maskva prieš Vakarų spaudimą. Neutraliteto atsisakymas, pažadai iki metų pabaigos pasirašyti 28 integracinius sąjunginės valstybės su Rusija užbaigimo planus ir leisti įvesti Rusijos ginkluotąsias pajėgas, jei „valdžios oponentai nueitų per toli“, nuskambėję A. Lukašenkos kalboje rugpjūčio 9 d., verčia galvoti apie tai, kad dėl visiškos išorinės izoliacijos ir vidinės delegitimacijos sąlygų A. Lukašenka iš tiesų jaučia grėsmę režimo (t. y. savo) saugumui ir baiminasi tiek tolesnio Vakarų ekonominio spaudimo, tiek galimų bandymų susidroti su juo fiziškai. Grasinimas, kad sankcijos gali virsti trečiuoju pasauliniu karu, į kurį Baltarusiją su Rusija (*sic!*) stumia Vakarai, ir diti-rambai Kremlui gali būti traktuojami kaip režimo siekis maksimaliai įtraukti Rusiją į režimo priešpriešą su Vakaraais. Tikslas paprastas – pademonstruoti, kad Vakarai, konfliktuodami su A. Lukašenka, rizikuoja įsivelti į gerokai pavojingesnę konflikto su Rusija eskalaciją, ir taip atgrasyti juos nuo tolesnio spaudimo Minsko režimui. Nors Kremlius specifiškai į tokius pareiškimus kol kas nereaguoja (toliau

laikosi taktikos laukti ir siekti gauti maksimalią naudą minimaliomis sąnaudomis), savo elgesiu A. Lukašenka vis labiau įsuka vadinamąją konflikto spiralę.

Konflikto spiralė Baltarusijos ir Lietuvos (ES) pasienyje. Režimo bandymai eskaluoti konfliktą su Vakarais stiprėja tiek retoriniu, tiek praktiniu lygiu. Rugpjūčio 9 d. surengtoje spaudos konferencijoje A. Lukašenka išreiškė itin griežtą poziciją dėl santykių (atviro konflikto) su Vakarais. Režimo inicijuota ir palaikoma nelegalių migrantų krizė Lietuvos, Latvijos ir Lenkijos pasienyje yra papildomas dėmuo vis labiau eskaluojamame Baltarusijos ir Vakarų konflikte. Šis konfliktas iš retorinio lygmens jau yra perėjęs į praktinį – Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje užfiksuota atveju, kai ginkluoti Baltarusijos pareigūnai kirto valstybinę sieną ir atsidūrė Lietuvos teritorijoje. Tuo pačiu metu tęsiasi nelegali Baltarusijoje pagamintų cigarečių kontrabanda į ES. Nuo 2021 m. pradžios Lietuvos pasienyje sulaikytų cigarečių kiekis padidėjo iki 17,7 mln. pakelių (2020 m. – 16 mln. pakelių).

Artėjant bendroms Rusijos ir Baltarusijos karinėms pratyboms „Zapad 2021“, kurių metu prie Lietuvos sienos bus sutelktos iki 13 000 (tik oficialiais duomenimis) Rusijos ir Baltaru-

sijos karių pajėgos, labai tikėtinos su migrantų judėjimu susijusios provokacijos. Galima daryti prielaidą, kad jos būtų naudingos Minsko režimui dėl kelių priežasčių. Pirma, bet koks dėmesio nukreipimas nuo vidinių problemų į išorinę grėsmę yra seniai žinoma su problemomis susiduriančių režimų taktika. Antra, išorinės grėsmės akcentavimas (pagal „Zapad 2021“ legendą mokymai orientuoti į krizės prie Baltarusijos sienų, keliančios grėsmę šalies saugumui, sureguliuojimą, o tos krizės priežastys – neteisėtų ginkluotų grupuočių, kurias remia išorinės jėgos, aktyvumo išaugimas) leidžia toliau palaikyti ir paaiškinti aukštą saugumo struktūrų (tiek armijos, tiek kitų tarnybų) parengties lygį. Žinant, kad A. Lukašenka visus opozicijos veikėjus ir turinčiuosius neigiamą nuomonę apie režimą laiko ekstremistais ir teroristais, pratybos „Zapad 2021“ tampa ir viena iš tolesnio vidinių konkurentų atgrasymo priemonių. Galimų provokacijų formas prognozuoti labai sunku – tai gali būti ir imituotas atsitiktinis šūvis Lietuvos pusėn, tikslinis Baltarusijos pareigūnų sužalojimas ir lietuvių apkaltinimas ar bet koks kitas veiksmas. Svarbu, kad provokacijoms karinių pratybų metu Lietuvos pareigūnai ir partneriai būtų pasirengę tiek tiesiogiai, tiek informacine (t. y. galimų provokacijų nušvietimo) prasme.

Nuorodos:

- ¹ Предложения по изменению Конституции Республики Беларусь, разработанные Конституционной комиссией. https://ksds.by/wp-content/uploads/2021/06/predlozheniya_po_izmeneniyu_konstituczii.pdf
- ² Лукашенко разрешил силовикам применять боевую технику против демонстрантов. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.dw.com/ru/lukashenko-razreshil-silovikam-primenjat-oruzhie-protiv-demonstrantov/a-57556459>
- ³ Лукашенко запретил журналистам освещать несогласованные акции протеста в Беларуси. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.currenttime.tv/a/v-belarusi-zhurnalistam-zapretili-osveschat-nesoglasovannye-aktsii-protesta/31270598.html>
- ⁴ Ликвидация гражданского общества. Белорусские власти в один день закрыли десятки некоммерческих организаций. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://mediazona.by/article/2021/07/23/purge>
- ⁵ Lawtrend насчитал в Беларуси 174 ликвидируемые нко. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://Officelife.Media/News/27480-Lawtrend-Naschital-V-Belarusi-174-Likvidiruemykh-Nko/>
- ⁶ Minsko režimas nusitaikė į nepriklausomą naujienų agentūrą. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2021/08/18/minsko-rezimasnusitaike-i-nepriklausoma-naujienu-agentura>
- ⁷ 637 человек несправедливо находятся в тюрьме. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://prisoners.spring96.org/ru#list>
- ⁸ Уголовное преследование с начала избирательной кампании 2020. Список от правозащитников “Весны”. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <http://spring96.org/ru/news/99641>
- ⁹ О Совете Безопасности Республики Беларусь. Указ № 214 от 11 июня 2021 г. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://president.gov.by/ru/documents/ukaz-no-214-ot-11-iyunya-2021-g>
- ¹⁰ Кибер-Партизаны, <https://t.me/cpartisans>
- ¹¹ Противостоящие Лукашенко “Киберпартизаны” получили паспортные данные и фото ВСЕС белорусов. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.currenttime.tv/a/hakery-vzlomali-pasporta/31385554.html>
- ¹² 2021 m. birželio 24 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2021/1031, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2012/642/BUSP dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į padėtį Baltarusijoje. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2021:224I:FULL&from=EN>
- ¹³ Макроэкономический обзор ЕАБР. Август 2021. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., https://eabr.org/upload/iblock/005/EDB-Monthly-Macroreview_August-2021.pdf
- ¹⁴ Importas iš Baltarusijos į Lietuvą pirmą pusmetį šoktelėjo 58,3%. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.vz.lt/prekyba/2021/08/18/importas-is-baltarusijos-i-lietuva-pirma-pusmeti-soktelejo-583>
- ¹⁵ Макроэкономический прогноз Возвращение инфляции: надолго ли и стоит ли бояться? Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., https://eabr.org/upload/iblock/f28/prez_macroprognoz_july_2.pdf
- ¹⁶ Treasury Holds the Belarusian Regime to Account on Anniversary of Fraudulent Election. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0315>
- ¹⁷ Skuodis: baltarusiškos trąšos per Lietuvą nustos judėti nuo gruodžio. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/skuodis-baltarusiskos-trasos-per-lietuva-nustos-judeti-nuo-gruodzio.d?id=87931223>
- ¹⁸ Belarus: UK imposes significant new package of economic sanctions on Belarus on anniversary of fraudulent election. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.gov.uk/government/news/belarus-uk-imposes-significant-new-package-of-economic-sanctions-on-belarus-on-anniversary-of-fraudulent-election>

- ¹⁹ Не просто деньги. Как теперь с Беларусью работают МВФ, ЕБРР и Всемирный банк. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.dw.com/ru/ne-prosto-dengi-kak-teper-s-belarusju-rabotajut-mvf-ebr-r-i-vsemirnyj-bank/a-58852289>
- ²⁰ Raiffeisen Bank International prüft Belarus-Geschäfte. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.diepresse.com/6016694/raiffeisen-bank-international-pruft-belarus-geschafte>
- ²¹ Макроэкономический прогноз Возвращение инфляции: надолго ли и стоит ли бояться? Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., https://eabr.org/upload/iblock/f28/prez_macroprognoz_july_2.pdf
- ²² Сілавікі прыйшлі ў «21 век» – найбуйнейшую інтэрнэт-краму Беларусі. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://nashaniva.com/?c=ar&i=274888>
- ²³ Обеспечение ценовой стабильности в первом полугодии 2021 года. <https://www.nbrb.by/bv/articles/10877.pdf>
- ²⁴ Тема дня: не удушить, а навести порядок. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://officelife.media/today/tema-dnya-ne-udushit-a-navesti-poryadok/>
- ²⁵ Регистрация ип приостановлена: госорганы готовят радикальные изменения. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://officelife.media/news/24071-kgk-predlozhit-ministerstvu-finansov-povysit-nalogi-dlya-ip/part6/>
- ²⁶ Головченко: поддержка России полностью перекроет возможные последствия санкций Запада. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.belta.by/economics/view/golovchenko-podderzhka-rossii-polnostjju-perekroet-vozmozhnye-posledstvija-sanktsij-zapada-450874-2021/>
- ²⁷ Эксперты оценили шансы России стать «черным рыцарем» белорусских санкций. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.rbc.ru/economics/18/08/2021/611a43dd9a7947ca4b7f66fb>
- ²⁸ 2021 General SDR Allocations. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.imf.org/en/Topics/special-drawing-right/2021-SDR-Allocation>
- ²⁹ Belarusians' views on the political crisis. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-06/2021-06-14-belarusians-views-political-crisis.pdf>
- ³⁰ Интервью Министра иностранных дел Беларуси В.Макея немецкой газете «Зюддойче Цайтунг». Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://mfa.gov.by/press/smi/c5e47144bcf6431b.html>
- ³¹ Citata: „Nereikia imtis sankcijinių „kirvių ir šakių“. Be to, tai gali turėti priešingą efektą <...> Jūs [Vakarų šalys] sukelsite trečiąjį pasaulinį karą. Ar stumiate mus su rusais į tai? <...> Laimėtojų nebus [tokiame konflikte], o jei bus, tai nebūsime jūs. Taigi nusiraminkite <...> Sankcijos? Įveskite. Lauksime ir pamatysime, ką tai lems, jei nesusiprasime.“
- ³² Reaguodama į Baltarusijos provokacijas, Lietuva papildomai stiprina pajėgas pasienyje. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/reaguodama-i-baltarusijos-provokacijas-lietuva-papildomai-stiprina-pajegas-pasienyje>
- ³³ Десятки миллионов евро. Сколько контрабандных сигарет из Беларуси прекращено за границу. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.svaboda.org/a/31418655.html>
- ³⁴ Минобороны Белоруссии рассказало о целях и плане учений «Запад-2021». Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://ria.ru/20210805/zapad-2021-1744466690.html>
- ³⁵ Tut.by признали “экстремистским”. Что это значит для белорусов. Žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.dw.com/ru/tutby-priznali-jekstremistskim-cto-jeto-znachit-dlja-belorusov/a-58888764>